

**INVESTIGATION OF INVENTORY RESULTS
AT ENTERPRISES IN WAR TIME IN THE CONTEXT
OF FORENSIC ECONOMIC EXAMINATIONS**

**ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ
НА ПІДПРИЄМСТВАХ В УМОВАХ ВІЙНИ
ПРИ ПРОВЕДЕННІ СУДОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ**

Olena Sbytnieva¹

Olena Pomircha²

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-318-7-25>

Протягом усього періоду повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України, щодня економіка країни втрачає майно, яке перебуває у власності приватних, юридичних осіб, територіальних громад та держави.

З метою компенсації втраченого під час військового часу майна, яке було знищено, розкрадено, пошкоджено, важливо правильно та вчасно документувати всі процеси, які стали причиною знищення чи пошкодження такого майна. Також не менш важливим під час військового стану є правильність і своєчасність документування майна, яке перебуває на невідконтрольних Україні (тимчасово окупованих) територіях.

Правильність та своєчасність документування знищення, розкрадання або псування майна підприємств є досить актуальним питанням, оскільки на теперішній час державою розробляються нові або удосконалюються уже розроблені механізми та процедури відшкодування втрат (збитків), які були завдані внаслідок ведення на території перебування суб'єктів господарювання бойових дій, або ж тимчасової окупації території, на якій розташовані дані суб'єкти.

З метою документального підтвердження факту знищення, розкрадання та пошкодження майна підприємств, проводиться судова економічна експертиза, одним із завдань якої є документальне обґрунтування розміру нестачі товарно-матеріальних цінностей на підприємствах та їх структурних підрозділах.

Результати руйнування, пошкодження, розкрадання майна підприємство повинно документально зафіксувати. Для цього важливим є проведення інвентаризації, оскільки інвентаризація є способом

¹ State Scientific Research Forensic Center of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Ukraine

² State Scientific Research Forensic Center of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Ukraine

перевірки фактичної наявності майна підприємства на конкретний період часу. Порядок та умови проведення інвентаризації в період воєнного стану прописано в Положенні про інвентаризацію активів та зобов'язань, затвердженому наказом Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 879 (далі – Положення № 879) [4].

Пунктом 8 даного Положення, врегульовано оформлення наслідків воєнного стану, а саме: руйнування та знищення майна, неможливість отримати доступ до товарно-матеріальних цінностей при проведенні інвентаризації.

Отже, відповідно абзацу 1 пункту 8 Положення № 879 [4], установи, які знаходяться в районах проведення воєнних (бойових) дій у період дії воєнного стану або майно яких перебуває на таких територіях, проводять інвентаризацію тільки тоді, коли безпечний та безперешкодний доступ уповноважених осіб до активів, необхідних первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку стане можливим.

В свою чергу, перелік територій, на яких ведуться або велися бойові дії та територій, тимчасово окупованих Російською Федерацією, визначено законодавством. Визначення районів проведення бойових дій здійснюється відповідно до Переліку територій на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, затвердженого наказом Міністерства Інтеграції від 22.12.2022 № 309 (далі – Перелік № 309) [3].

Даний Перелік № 309 періодично оновлюється в залежності від змін військово-політичної ситуації в Україні. Зміни до нього вносяться за погодженням із Міністерством оборони на підставі пропозицій відповідних обласних військових адміністрацій.

При проведенні економічної експертизи слід враховувати інформацію викладену у Переліку № 309 у редакції станом на дату прийняття рішення керівництва підприємства про проведення інвентаризації.

Отже, якщо населений пункт, де розташована певне підприємство, потрапив до зазначеного Переліку № 309, експерту необхідно досліджувати таку інформацію, дотримуючись вимог пункту 8 Положення № 879 [4]:

– чи було проведено інвентаризацію станом на перше число місяця, наступного за місяцем усунення небезпеки та перешкоди доступу до активів, первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку (в окремих випадках керівництво підприємства може прийняти рішення щодо проведення інвентаризації на день встановлення факту знищення, руйнування або пошкодження майна);

– чи відображено результати інвентаризації в бухгалтерському обліку відповідного звітного періоду.

Якщо підприємство не проводило щорічну інвентаризацію активів, які тимчасово були не підконтрольні через війну, то керівництво підприємства повинно було відобразити це в таких документах:

- в наказі про проведення річної інвентаризації пояснити причини, чому інвентаризація таких активів неможлива (наприклад, був відсутній безпечний та безперешкодний доступ до майна підприємства через окупацію, замінування чи ведення активних бойових дій на території розташування підприємства);

- відображення у фінансовій звітності таких активів за наявними даними бухгалтерського обліку (варто зауважити, що у випадку пошкодження активів без інвентаризації та акту огляду таких активів списувати їх з балансу не можна);

- у примітках до фінансової звітності також повинні бути вказані причини неможливості проведення інвентаризації та зазначено кількість, вартість таких активів, їхній перелік та певну інформацію щодо їхньої цілісності (пошкодження).

У випадку, якщо в результаті проведеної інвентаризації було встановлено пошкодження або знищення первинних документів та облікових реєстрів, які підтверджують здійснення фінансово-господарських операцій, то інвентаризаційна комісія повинна скласти опис усіх втрачених документів [5].

Також у квітні 2022 року Законом України від 01.04.2022 № 2173 [2] було внесено зміни до Податкового кодексу України, якими доповнено розділ XX «Перехідні положення», де абзацом 2 пункту 69.28 визначено, що підставами неможливості надання первинних документів є їх втрата, знищення, пошкодження або перебування їх на територіях тимчасово окупованих Російською Федерацією чи територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, у разі якщо їх неможливо вивезти. В такому випадку підприємство подає до контролюючого органу повідомлення про неможливість вивезення первинних документів та повідомлення про втрату первинних документів із зазначенням обставин, що призвели до втрати або неможливості вчасного вивезення первинних документів та облікових реєстрів.

По завершенні інвентаризації із обов'язковою фіксацією фактів пошкодження чи знищення майна, бухгалтерська служба підприємства складає звіряльні відомості, у яких відображено всі розбіжності між даними бухгалтерського обліку та результатами проведеної інвентаризації.

Завершальним етапом проведеної інвентаризації є складання протоколу інвентаризаційної комісії. У протоколі повинно бути відображено підсумки про пошкоджене, втрачене майно, втрачені

первинні документи та представлено рекомендації щодо подальшого використання майна або його списання. Далі протокол передається керівнику підприємства, який за результатами проведеної інвентаризації повинен прийняти рішення про списання непридатного для подальшого використання майна.

Отже, проведення експертних досліджень нестачі товарно-матеріальних цінностей, які стали результатом військових (бойових) дій досить кропіткий, відповідальний процес, який вимагає від судового експерта ретельного дослідження як нормативно-правових актів із перевіркою їх чинності на час проведення інвентаризації, так і пошуку нових способів, підходів та розробку методичних рекомендацій щодо дослідження результатів інвентаризації майна в умовах військового стану.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV/Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 40. Ст. 365. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 29.05.2023).

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану : Закон України від 01.04.2022 № 2173-IX/Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. Зміни від 01.04.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2173-20#Text> (дата звернення: 29.05.2023).

3. Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією : Наказ Мінінтеграції від 22.12.2022 № 309/Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22#Text> (дата звернення: 29.05.2023).

4. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 879 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (дата звернення: 29.05.2023).

5. Щодо обліку об'єктів, що знаходяться на тимчасово непідконтрольній території : Лист Міністерства фінансів України від 09.12.2020 № 41020-01-10/38057 // *Веб-сайт професійної інформаційно-правової системи рішень та сервісів «Ліга Закон»*. URL: https://bz.ligazakon.ua/magazine_article/BZ013863 (дата звернення: 29.05.2023).